

Öğretim İlke ve Yöntemleri

Ed!törler: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ONUR
Doç. Dr. Levent YAYCI
Prof. Dr. Mustafa ŞANAL

2. Baskı

Editörler: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ONUR - Doç. Dr. Levent YAYCI
Prof. Dr. Mustafa ŞANAL

ÖĞRETİM İLKE VE YÖNTEMLERİ

ISBN 978-605-318-754-7
DOI 10.14527/9786053187547

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye’de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000’in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Aralık 2016, Ankara
2. Baskı: Kasım 2021, Ankara

Yayın-Proje: Nisanur Uzunlu
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım AŞ
Saray Mah. 126. Cad. No: 20/A
Kazan/ANKARA
Tel: (0312) 394 55 91

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 49180

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

BAŞLARKEN,

*“Herkesin aklının ereceği fikrinin
anlayacağı bir tarzda anlat”.*

Mevlana

Öğretmenlik mesleği dünyanın bilinen en eski mesleklerinden biridir. İnsanoğlu, varoluşundan itibaren içerisinde yaşamış olduğu dış çevreye uyum sağlayabilmek için öğrenme ve öğretme etkinliğini kendisinin en temel görevlerinden birisi olarak telakki etmiş, bu telakki zamanla adına “öğretmenlik” denilen profesyonel bir mesleğe dönüşmüştür. Ancak bu tagayyür ve tebeddül hiç de kolay olmamıştır. Kimi zaman “**bilen öğretir**” parolası ile herkesin öğretmenlik yapabileceği galatının esiri olunmuş, kimi zaman da “**açıkta mı kalsın**” endişesi ile öğretmenlik mesleğine ilgili ilgisiz kimseler atanmıştır. Zaman içerisinde “*bugün, dünün yarımıdır*” metaforu zihinlerde ve algılarda öylesine yer edinmiştir ki, öğretmenlik mesleği, geniş kitleler tarafından herkesin yapabileceği iş olarak kabul edilmiştir.

Etkili ve verimli öğrenmek, öğrendiklerini öğretmek, öğretirken de sistematik bir program takip etmek kabul edilir ki öğretmenlik mesleğinin en temel özelliklerinden birisidir. Bu zaviyeden fotoğrafa bakıldığında insanlık tarihinin en temel ve en eski mesleklerinden birisi olma özelliğini, öğretmenlik mesleğinin gururla ve şerefle omuzlarında taşıdığı kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Ancak bu şerefli ve onurlu meslek, son üç asır içerisinde çok çeşitli nedenlerle, gerek meslek içi faktörler gerekse de meslek dışı faktörlerin etkisiyle, yozlaştırılmış, bu yozlaşmadan günümüz öğretmenleri de nasibini almıştır. Bu olumsuz süreç bireylerin bilinçaltında “**hiçbir şey olamazsan öğretmen ol**” anaforunun gelişmesine neden olmuştur. Bu olumsuzluk o derece ileriye varmıştır ki; öğretmenlik herkesin yapabileceği bir meslek olarak düşünülmüş ve nitekim günümüzde de herkes tarafından yapılan bir meslek, bir memuriyet haline getirilmiştir. Türk eğitim tarihinin o narin ve bir o kadar da nazik sayfalarına bakıldığında öğretmenlik mesleği ile ilgili görüş beyan eden, bu mesleğin nasıl ve ne şekilde yapılması gerektiğini ana ilkeleri ile izah etmeye çalışan, “**düşünce, acı çeken bir beynin sevimli çocuğudur**” ilkesiyle hareket edip öğretmenlik mesleği üzerine orijinal fikirler beyan eden eğitimcilerin var olduğu da bilinen bir gerçektir. Bu gerçekleri ortaya çıkarmak, başta eğitim tarihçileri olmak üzere, öğretmenlik mesleğine gönül vermiş bütün eğitimcilerin bir vefa borcu olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda “**düşünen okul-öğrenen toplum**” ikileminin en temel mihenk taşlarından birisinin öğretmen olduğu herkesin bildiği basit bir gerçek olduğu da kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Mesele bu

basit gerçeği bilmek değil, bilmenin de ötesinde bu düşüncenin gereklerini eyleme dönüştürmektir. Nasıl ki “*duman ateşin çocuğuydu*”, eylem de “*düşüncenin öz çocuğudur*”. O halde “bilmek” ve “bildiğine öğretebilmek” öğretmenlik mesleğinin en temel özelliklerinden birisi olarak karşımızda heyula gibi durmaktadır. İşte bu eser tam da bu mihenk noktasının çözümü amacıyla kaleme alınmıştır. Bu eserin ikinci baskısında, birinci basımda yer almayan, Doç. Dr. Bünyamin Çetinkaya tarafından kaleme alınan “Etkili Öğrenme İçin Çalışma Alışkanlıkları”, Prof. Dr. Hasan Hüseyin Aksu tarafından kaleme alınan “Sınıf İçi Değerlendirme” ve nihayetinde Doç. Dr. Temel Topal tarafından kaleme alınan “Öğretim İlkeleri” bölümlerine yer verilmiştir.

Bu eserin basılmasında başta Servet SARIKAYA olmak üzere emeğe geçen herkese teşekkürü bir borç bilir, eserimizin öğretmenlere, öğretmen adaylarına ve eğitim bilimine görül veren herkese faydalı ve yararlı olmasını temenni ederiz.

Kasım, 2021

Editörler

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ONUR

Doç. Dr. Levent YAYCI

Prof. Dr. Mustafa ŞANAL

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

1. Bölüm: Eğitim ve Öğretim ile İlgili Temel Kavramlar

Dr. Öğr. Üyesi Fatma Hürrem SÜNNEY,
Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi
ORCID No: 0000-0001-5464-8361

2. Bölüm: Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler

Dr. Öğr. Üyesi. Mustafa ONUR,
Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

3. Bölüm: Öğretimde Amaçlar Hedefler ve Kazanımlar İlişkisi

Öğr. Gör. Ahmet GÜRSOY,
Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Görevlisi

4. Bölüm: Eğitim-Öğretimin Planlanması

Öğr. Gör. Ahmet GÜRSOY,
Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Görevlisi

5. Bölüm: Eğitim Durumunun Düzenlenmesi

Öğr. Gör. Ahmet GÜRSOY,
Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Görevlisi

6. Bölüm: Öğrenme-Öğretme Yaklaşımları

Dr. Öğr. Üyesi Şirin BOZKURT,
Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

7. Bölüm: Öğrenme Stratejileri

Prof. Dr. Yusuf ŞAHİN,
Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi
ORCID No: 0000-0002-7701-0077

8. Bölüm: Öğretim Yöntemleri

Doç. Dr. Temel TOPAL,
Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi
ORCID No: 0000-0002-6210-816X

9. Bölüm: Öğretim Teknikleri

Dr. Öğr. Üyesi Metin AŞÇI,
Celal Bayar Üniversitesi Demirci Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi
ORCID No: 0000-0002-2526-0437

10. Bölüm: Öğretim Araç ve Gereçleri

Prof. Dr. Hasan Hüseyin AKSU,
Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi
ORCID No: 0000-0002-4898-6476

11. Bölüm: Öğretimde Yeni Yaklaşımlar

Doç. Dr. Levent YAYCI

Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

ORCID No: 0000-0001-8997-8918

Prof. Dr. Mustafa ŞANAL,

Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

ORCID No:0000-0002-3293-8154

12. Bölüm: Öğretimin Değerlendirilmesi

Doç. Dr. Fatmanur ÖZEN,

Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

ORCID No: 0000-0002-3232-7484

13. Bölüm: Sınıf İçi Değerlendirme

Prof. Dr. Hasan Hüseyin AKSU

Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

ORCID No: 0000-0002-4898-6476

14. Bölüm: Öğretim İlkeleri

Doç. Dr. Temel TOPAL

Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

ORCID No: 0000-0002-6210-816X

15. Bölüm: Etkili Öğrenme İçin Çalışma Alışkanlıkları

Doç. Dr. Bünyamin ÇETİNKAYA

Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

ORCID No: 0000-0001-8435-5885

İÇİNDEKİLER

1. Bölüm: Eğitim ve Öğretim ile İlgili Temel Kavramlar

Eğitim Programını Oluşturan Unsurlar	9
Sonuç ve Değerlendirme	11
Kaynakça.....	14
Değerlendirme Soruları.....	15

2. Bölüm: Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler

Giriş.....	19
Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler	20
Öğrenen ile İlgili Faktörler.....	21
Türe Özgü Hazır Oluş	21
Olgunlaşma	21
Öğrenme Yöntemi ile İlgili Faktörler.....	33
Konunun Yapısına Uygun Çalışma.....	34
Öğrenme Malzemesi ile İlgili Faktörler.....	35
Değerlendirme Sorular	37
Kaynakça.....	43

3. Bölüm: Öğretimde Amaçlar Hedefler ve Kazanımlar İlişkisi

Giriş	45
Programın Yapısal Boyutları ve Hedefler	45
Hedefler/Kazanımlar	47
Hedefleri/Kazanımları Belirleme Süreci	49
Hedefleri Belirlemede Süzgeçler	51
Hedeflerin Sınıflandırılması	52
Hedef Yazma Türleri	56
Değerlendirme Soruları	66
Kaynakça	67

4. Bölüm: Eğitim-Öğretimin Planlanması

Giriş.....	69
Öğretimi Planlama Nedir?	69
Planlamanın Amaçları	70
Plan Yapmanın Gerekliği ve İlkeleri	71
Öğretmenin Planlamayla İlgili Hazırlıkları	73
Belirli Gün ve Haftalar	75
Eğitim Öğretimde Plan Türleri	76
Değerlendirme Soruları.....	83
Kaynakça.....	84

5. Bölüm: Eğitim Durumunun Düzenlenmesi

Giriş.....	85
İçerik-Eğitim Durumu İlişkisi	85
Eğitim Durumu Nedir?.....	86
Eğitim Durumları Düzenlemede Ölçütler.....	86
Öğretme Öğrenme Etkinliklerinin Düzenlenmesi	89
Öğrenmenin Koşulları	90
Eğitim Durumunun Temel Boyutları:	90
Fen Bilgisi Dersi İçin Bir “Ders Planı” Örneği	100
Değerlendirme Soruları.....	103
Kaynakça.....	105

6. Bölüm: Öğrenme-Öğretme Kuram ve Yaklaşımları

Giriş.....	107
Öğrenme Kuramları.....	108
Öğrenme Kavramı ve Öğrenmenin Özellikleri.....	108
Davranışçı Öğrenme Kuramları.....	109
Klasik Koşullama-Pavlov.....	110
Klasik Koşullamanın Eğitsel Sonuçları ve Öğretmenlere Öneriler.....	113

Bitişiklik Kuramları-Watson ve Guthrie	114
Guthrie'ye Göre Kötü Alışkanlıkları Ortadan Kaldırma Yöntemleri	116
Bitişiklik Kuramının Eğitsel Sonuçları ve Öğretmenlere Öneriler	116
Bağlaşımıcılık – Thorndike	117
Thorndike'ın Öğrenme Kuramının Temel Kanunları.....	119
Benzetme Yoluyla Tepkide Bulunma	120
1930'dan Önceki İkincil İlkeler.....	120
1930'dan Sonra Thorndike'ın Öğrenme Kuramı	121
Thorndike'ın Eğitime İlişkin Görüşleri	122
Thorndike'ın Öğrenme Kuramının Eğitim Açısından Doğurguları.....	122
Edimsel (Operant) Koşullama-Skinner.....	123
Edimsel Koşullama Kuramının Temel Öğeleri.....	125
Pekiştireçlerin Etkili Bir Biçimde Kullanılması İçin Göz Önünde Bulundurulması Gereken Hususlar	127
Edimsel Koşullanmanın Eğitime Uygulanması ve Programlı Öğretim	131
Programlı Öğretim	132
Programlı Öğretimin Avantaj ve Dezavantajları.....	133
Bilişsel Öğrenme Kuramları.....	134
Bilişsel Kuramların Öğrenme İlkeleri.....	135
Bilişsel Ağırlıklı Davranışçı Kuramlar	136
İşaret – Gestalt Kuramı.....	136
Bütünsel/ Bütüncü (Molar) Davranış	136
Öğrenme Türleri.....	140
Eğitsel Sonuçlar ve Öğretmenlere Öneriler	141
Sosyal Öğrenme Kuramı.....	143
Sosyal Öğrenme Kuramının Temel Kavramları	144
Sosyal Öğrenmenin Dayandığı Temel İlkeler	146
Gözlem Yoluyla Öğrenme Süreçleri	147
Model Alma Yoluyla Kazanılan Ürünler	148

Sosyal Öğrenme Kuramının Eğitimde Uygulanması	149
Öz Yeterliğin Geliştirilmesi	150
Bilişsel Kuramlar.....	151
Gestalt Kuramı	151
Gestalt Kuramında Algı Yasaları	152
Gestalt Kuramın Eğitim Açısından Doğurguları	154
Bilgiyi İşleme Kuramı.....	155
Bilgiyi İşleme Modelinin Eğitim Ortamında Uygulamaları	159
Öğretme Yaklaşımları	160
(Yapılandırmacı) Oluşturmacı Yaklaşım	160
Yapılandırmacı Öğrenme Kuramları	162
Bilişsel Yapılandırmacılık: J. Piaget	162
Sosyo-Kültürel Yapılandırmacılık: L.S. Vygotsky.....	164
Proje Tabanlı Yaklaşım	168
Probleme Dayalı Yaklaşım.....	171
Probleme Dayalı Öğrenmenin Öğrenciye Sağladığı Faydaları ve Sınırlılıkları	174
İşbirlikli Öğrenme İçin Gerekli Koşullar.....	176
İşbirliğine Dayalı Öğrenme Teknikleri	179
İşbirlikli Öğrenmede Öğrencinin Rolü	187
İşbirlikli Öğrenmede Öğretmenin Rolü	187
İşbirlikli Öğrenmenin Yararları	188
Kaynakça.....	189

7. Bölüm: Öğrenme Stratejileri

Öğrenme.....	193
Özdenetimli Öğrenme.....	194
Öğrenme Stratejisi.....	197
Öğrenmede Üstbiliş Kuramı	199
Öğrenme Stratejilerinin Öğrenmedeki İşlevi	200
Motivasyon.....	206

Öğrenmede Duygu Yönetimi.....	209
Yeterlilik Duygusu	209
Bağımsız Öğrenmenin Önündeki Engeller.....	212
Bağımsız Öğrenmeyi Geliştirme Yolları.....	214
Kaynakça.....	216

8. Bölüm: Öğretim Yöntemleri

Giriş.....	219
Yöntem Seçimini Etkileyen Faktörler	220
Öğretim Yöntemleri	221
Anlatım Yöntemi	221
Tartışma Yöntemi	223
Örnek Olay Yöntemi	224
Gösterip Yaptırma Yöntemi.....	225
Problem Çözme Yöntemi	227
Bireysel Çalışma Yöntemi.....	228
Değerlendirme Soruları.....	229
Kaynakça.....	233

9. Bölüm: Öğretim Teknikleri

Yöntem- Teknik İlişkisi.....	235
Grupla Öğretim Teknikleri	236
Mikro Öğretim.....	236
Rol Yapma.....	237
Altı Şapkalı Düşünme	237
Drama	238
Benzetim.....	239
Beyin Fırtınası.....	240
Bireysel Öğretim Teknikleri.....	241
Programlı Öğretim.....	241

Bilgisayar Destekli Öğretim	242
Sınıf Dışı Öğretim Teknikleri	244
Gezi	244
Gözlem.....	244
Görüşme	245
Ödev	245
Sergi.....	246
Tartışma Teknikleri	246
Panel.....	246
Forum.....	247
Kollegyum	247
Zıt Panel.....	248
Sempozyum.....	248
Çember Tekniği	249
Açık Oturum	249
Vızıltı Tekniği	250
Konferans.....	251
Seminer.....	251
Fikir Taraması	252
Workshop (Çalıştay)	252
Değerlendirme Soruları.....	253
Kaynakça.....	255

10. Bölüm: Öğretim Araç ve Gereçleri

Giriş.....	257
Araç - Gereçlerin Öğretim Sürecindeki Önemi ve Öğretimle İlişkisi	258
Araç - Gereçlerin Öğretim Sürecine Sağladığı Faydalar	260
Öğretim Araç – Gereçlerin Seçiminde Dikkat Edilmesi Gereken Durumlar ..	261
Öğretim Araçlarının Sınıflandırılması	262
Günümüzde Kullanılan Bazı Öğretim Araçları.....	263
Kitaplar	263
Yazı Tahtası.....	264
Teknoloji Destekli Öğretim Araçları.....	266
Değerlendirme Soruları.....	270
Kaynakça.....	272

11. Bölüm: Öğretimde Yeni Yaklaşımlar

Giriş.....	275
Yaşam Boyu Öğrenme	276
Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri.....	279
Araştırma Temelli Öğrenme	280
Araştırma – İnceleme Yoluyla Öğrenme Yaklaşımına Dayalı Bir Etkinlik Örneği	283
Bilişsel ve Dil Alanı	283
Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı	284
Harmanlanmış Öğrenme	286
Sosyal Duygusal Öğrenme	289
Kaynakça.....	291
Değerlendirme Soruları.....	294

12. Bölüm: Öğretimin Değerlendirilmesi

Giriş.....	299
Sınav Amaçları.....	302
Değerlendirmeye İlişkin Nitelik Kriterleri.....	303
Güvenirlilik (Reliability).....	315
Uygunluk, Uygulanabilirlik ve Saydamlık	322
Tamamlayıcı Değerlendirme.....	323
Kaynakça.....	329
Değerlendirme Soruları.....	330

13. Bölüm: Sınıf İçi Değerlendirme

Giriş.....	335
Eğitimde Kullanılan Ölçme Araçları	337
Klasik ve Çağdaş Değerlendirme	341
Portfolyo Değerlendirme (Tümel Değerlendirme) (Öğrenci Ürün, Gelişim, Seçki Dosyası).....	342
Rubrik (Dereceli Puanlama Cetveli).....	342
Dereceleme Ölçekleri (Likert tipi ölçekler, Anketler)	343
Öğrenme Çıktılarının Değerlendirilmesi ve Not Verme.....	346
Değerlendirme Soruları.....	350
Kaynakça.....	352

14. Bölüm: Öğretim İlkeleri

Öğrenciye (Düzeye Uygunluk) Görelilik.....	353
Yakından Uzağa	354
Bilinenden Bilinmeyene	354
Somuttan Soyuta.....	354
Açıklık (Ayanilik)	355
Basitten Karmaşığa.....	355
Hayatilik (Hayata / Yaşama Yakınlık)	355

Güncellik (Aktüalite)	356
Yaparak Yaşayarak (Aktivite, İş, Etkinlik, Etkin Katılım)	356
Ekonomiklik.....	357
Bütünlük	357
Değerlendirme Soruları.....	359
Kaynakça.....	362

15. Bölüm: Etkili Öğrenme İçin Çalışma Alışkanlıkları

Giriş.....	363
Sınıf Atmosferi ve Öğrenci.....	364
Sınıf Yönetimi ve Öğretmen Öğrenci İlişkileri.....	365
Sınıf İçi Etkili İletişim	368
Öğrenim Sürecinde Motivasyon Kaynakları	370
Motivasyon Nedir?	371
Öğrencide Çalışma Alışkanlığı Oluşturmak.....	373
Kaynakça.....	374
Değerlendirme Soruları.....	375

Yazarların Özgeçmişleri	377
--------------------------------------	------------

1. BÖLÜM

EĞİTİM VE ÖĞRETİM İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Eğitim: Kültürün en önemli aktarıcısı olan eğitim, günümüzde oldukça fazla kullanım alanı olan bir kavramdır. Bir bilim alanı olarak ayrı bir biçimde ele alınan eğitim; felsefe, psikoloji, sosyoloji vb. birçok öğreti ve bilimin alt disiplinleri bağlamında da incelenmektedir. Bu yönüyle eğitim kavramının çok çeşitli tanımlamaları yapılmaktadır.

Arapça kökenli Osmanlıca bir kelime olan “terbiye” kavramının günümüz Türkçesindeki karşılığı olan “eğitim”, dil ve kültürün her zaman güncel kalabilmiş kavramlarından. Terbiye ise, “besleyip büyütme, beslenip büyütülme” anlamına gelir (Doğan, 2012: 3). Eğitim de bireylerin yaşamları boyunca sosyalleşme süreçlerinde onları bütünüyle etkileyen bir süreç olduğundan terbiye ve eğitimin kavramları bu bağlamda eş anlamlı düşünülür.

Eğitim, bir olgu olarak, “çok genelde canlı varlıkların çevreye uyum sağlama ve katılım süreci” biçiminde tanımlanmıştır. Geniş anlamda eğitim ise, “amacı başka başka olan şeylerin, insan karakteri ve melekeleri üzerinde icra ettiği dolaylı izleri de içerir; yasalar, hükümetler, sanat yapıtları, hatta insanın iradesi dışında olan iklim ve toprağın kanunu gibi fiziksel olaylar da bu izleri icra eden etmenlerdir.” (Bilhan, 1996: 11).

Eğitime ilişkin yapılan diğer tanımlardan bazıları da şöyle ifade edilebilir:

Fransız eğitim sosyoloğu Emile Durkheim’a göre eğitim, “toplumsal hayata henüz hazır olmayanlara yetişkin kuşaklar tarafından uygulanan bir etkidir. Amacı çocukta/bireyde hem bir bütün olarak siyasal toplumun, hem de bireyin bağlı olduğu iş çevresinin kendinden istediği belirli bir sayıda fiziksel, entelektüel ve ahlaki yetenekleri meydana getirmek ve geliştirmektir.” (Doğan, 2012: 4). Böylece çocuk/birey, içinde yaşadığı toplumla bütünleşmekte ve topluma uyumlu hale gelmektedir.

Bir kültürlenme süreci olarak ele alınan eğitim, bu yönüyle kültürel değerleri bireylere kazandırma sürecidir. Yine eğitim “bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı ve istendik davranış değişikliği oluşturma süreci” olarak ifade edilir (Sönmez, 2015: 5-6). Selahattin Ertürk’ün yapmış olduğu bu tanım günümüzde en yaygın olarak kullanılan tanımdır.

Veysel Sönmez, Selahattin Ertürk’ün yapmış olduğu bu tanımda eğitimi oluşturan unsurlara dikkati çekmektedir. Sözelimi eğitimin “kasıtlı”, bir başka ifadeyle bilerek ve planlı olması; bunun yanı sıra istendik özellikler taşıması, toplum, birey, konu alanı ve doğa belirleyicilerini ön plana çıkaran, sorun çözmeyi kolaylaştıran, belli ilke ve ölçütlere dayanan davranışlara ve sürece vurgu yapmaktadır (Duman, 2008: 8).

Fatma Varışın 1976 yılında yaptığı tanıma göre ise eğitim, kişilik, zekâ, ilgi ve yaşantılar gibi kuvvetlerin etkileşmesi sonucu ortaya çıkar. Bu etkileşim sonucunda bireyin amaçları, bilgileri, idealleri, davranışları ve ahlâki ölçütleri de değişmektedir (Duman, 2008: 9).

Özellikle Selahattin Ertürk’ün yapmış olduğu eğitim tanımından hareketle eğitimin iki temel boyutu ön plana çıkmaktadır. Bunlardan birincisi okullarda planlı, programlı, istendik ve kasıtlı davranış değiştirme sürecini ifade eden **formal** eğitim; ikincisi ise, plansız, programsız ve gelişigüzel bir biçimde ailede, sosyal çevrede, okuldaki arkadaş ortamı içerisinde ya da kitle iletişim araçları yoluyla kısacası yaşamın her alanında ortaya çıkan **informal** eğitimidir.

Formal eğitim süreci; örgün ve yaygın eğitim olmak üzere iki aşamada incelenebilir.

Örgün eğitim: Bu eğitim türü, “belirli bir yaş grubunda bulunan bireylere Millî Eğitimin amaçları doğrultusunda hazırlanmış eğitim programlarıyla okul çatısı altında düzenli olarak verilen eğitim”i kapsar. Bu bağlamda örgün eğitim belli kademelere ayrılmaktadır: Okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kademeleri gibi. Bu kademeler belirli bir sıra izler ve yükseköğretim dışındaki bütün kademelerde yaş sınırı vardır. Ayrıca belli bir kademeyi başarıyla tamamlayamayan öğrenci bir üst kademeye geçemez. Bireyler belli bir yaş sınırı aştığı halde içinde olması gereken eğitim ve öğretim kademesine gidemezse açık öğretim kurumları bireyin bu ihtiyacını giderebilir (Güven, 2015: 5).

Yaygın eğitim: Herhangi bir nedenle örgün eğitim sistemine hiç girmemiş ya da herhangi bir kademedен ayrılmak durumunda kalmış olan bireylere ilgi ve ihtiyaç duydukları alanlarda yapılan eğitim olarak tanımlanan yaygın eğitim; halk eğitim merkezlerinde açılan kurslar, pratik sanat okulları, resmi ve özel kurum ve işletmelerde düzenlenen hizmet öncesi, hizmet içi eğitim etkinliklerini kapsar